

Kes nutab verepisaraid?

ERAST PARMASTO

Mineval aastal saatis Margit Mald foto ühest Nõva ligidal Rannaküla juures nähtud omapärasest seenest: ta viljakeha pole veel õieti maa pealegi tulnud, aga nutab vereiseid pisaraid (☉ 1). Tegemist on muidugi gutatsiooniga: jõudsalt kasvav seen eritab liigset, ainevahetuse lõpp-produktina tekkinud vett.

Väga tavaline ja silmator-kav on see nähtus kändupessul [1]. Gutatsiooni tuntakse küll peamiselt taimedel, kuid see on teada peale fotol jäädvustatud kübarnarmiku ka paljudel teistel seentel. Mõnel torikseenel (nt. pisartümakul) jätab see poorilisele allküljele isegi pisi-kesed ümarad süvendid.

Margit Mald pidas leitud seent Pecki kübarnarmikuks. Võib-olla ongi see nii, aga välimuselt sarnaneb temaga ka teine, lähedane liik: mõlemal tekib pigmentidest punaseks muutunud gutatsioonipisaraid. Nende eristamiseks tuleb maitsta tükikest seeneliha; kuigi kübarnarmikute perekonnas (veel?) mürgiseid liike ei tunta, tuleks pärast seda seenetükk välja sülitada ja võimaluse korral suud loputada.

Üks verevaid pisaraid andvatest liikidest on väga mõru-kibeda seenelihaga Pecki kübarnarmik (*Hydnellum peckii*). Teine on peaaegu maheda maitsega pruun kübarnarmik (*Hydnellum ferrugineum*), kes on ohultina kan-

☉ 2. Pecki kübarnarmik. Kogunud Saaremaalt Mall Vaasma, pildistanud Vello Liiv

☉ 3. Detail 2. fotost: läbilõige äraspidikoonusjast viljakehast. Näha on selle alust katvate narmaste kiht, kasvatsoonidega seeneliha ja selles valkjad laigud (mis pruunil kübarnarmikul sageli puuduvad).

FOTO: MARGIT MALD

☉ 1. Väga noor „nuttev” viljakeha pealtvaates.

tud Eesti punase raamatu nimestikku. Võimalik on, et veel mõni Eestis leitud seitsmest-kaheksast kübarnarmiku liigist eritab pisut värvunud veetilku: nad kõik sisaldavad terfeenüülide hulka kuuluvaid värvilisi pigmente.

Seda perekonda iseloomustavad sitked peaaegu puitunud äraspidikoonusjad alusel jalaks ahenevad kübarad, mille allkülge katavad eoseid moodustavad narmad ehk ogad [2]. Mõlemad siin märgitud liigid moodustavad männiga mükoriisa, peamiselt vanemates palu- ja nõmmemetsades, ja näivad mõnel aastal olevat üsna haruldased. Oma eluviisi tõttu on need kasulikud liigid, keda tuleks hoida. Pruun kübarnarmik on üheteistkümmel Euroopa maal arvatud punase raamatu nimestikku, enamasti ohualtina, Flandrias äärmiselt ohustatuna.

Pecki kübarnarmik (☉ 2, 3, 4) on Eestis veidi harilikum, teada on neljakümne leiukoha ümber. Punaraamatus teda aga ei ole, isegi ta leidumist Eestis pole veel kuskil trükisõnas mainitud. Punase raamatu nimestikes on ta üheksal Euroopa maal, üksiti peetakse teda Madalmaadel ja Flandrias väljasurnuks. Muu hulgas peetakse teda ilmselt harulduseks seetõttu, et peaaegu kõigil kübarnarmikutel on omadus anda viljakehasid vaid neile sobival ajal, mitte igal aastal. Millised aastad neile paremini sobivad, seda me veel ei tea. ■

☉ 4. Osa 2. fotost: viljakeha eoseid moodustavate narmastega kaetud allkülg.

1. Parmasto, Erast 1970. Kännupess higistab. – Eesti Loodus 21 (9): 562.
2. Parmasto, Erast 2004. Alt narmastega seemned. – Eesti Loodus 55 (5): 3.